

MAGYAR KURIR

Bétsből, Aprilis' 3-dikán 1818.

Spanyol Ország.

Az Admirális Möller' vezérlése alatt lévő Orosz hajós sereg, így irnak Madridból, nagy pompával fogadtatott Kadiksban. A' hajós legények nagy hamarsággal kiszállítottak a' partokra, 's az öböl körül lévő falukon kvártélyokra osztattak, hogy nyugodják ki magokat. Végzetlen sokaság gyült Kadikshoz Grenadából, Kordovából, Sevillából és Andaluziából, azon hajóknak meglátására, melyek a' jeges tengerekről eveztek ide, hogy a' déli Amerikai hadakozásban használtattassanak. A' hajók jó állapotban vannak, 's ámbátor tsak fenyőfából vannak készítettve: de rézzel vannak borítva. Felkészüléssekhez tüzessen hozzá látnak, melyhezképpest nem soká tengernek ereszthetik vitorláikat egy vállogott emberekből álló fegyveres sereggel, melly már külömbkülömb pontokon várja a' hajókra való felülhetést.

Északi Amerika.

Azon tíz új linéa 's ugyan annyi fregát hajók, mellyeknek építettése olly módon sürgettetik az Egyesült Státusokban, hogy a' meghatározott időpontra fogyatkozás nélkül készek legyenek, a' Washingtoni, Neu-Yorki, Portsmonthi, Bostoni és Philadelphiai kikötőhelyeknek építő mívhelyeikben készítettnek.

M e k s i k ó.

A' mi már a' Mina' agyonlövettetéséről a' közönséges levelekben néhányszor irattatott, úgy látszik, hogy az itt következő tudósítás által ismét kétsége-

sítettik: — „Már most tudjuk, így irnak némelly újságlevelekben, miért hogy Minát az ő megfogattatása után mindjárt agyon nem lötték. Ötet a' győzedelmesek arra kényszerítették vala, hogy fegyveres pajtásaihoz, kik a' Comanjai várba szorúltak, irván, őket vegye reá, hogy adják fel magokat: de ezek arra határozván magokat, hogy el fogják a' Királyi seregeknek ostrommal való reájokrohanását várni, így válaszoltak ezeknek: —“

„Generálisunknak elvesztése nekünk nagyon sajnosan esik ugyan: de állapotunkban egyéberánt semmi változást nem okoz. Ha Mina agyon lövettetik, mi 60 fogoly Spanyolokat fogunk kardra hányni.“

Török Birodalom.

A' Konstantzinápolyból jött kereskedő tudósítások szerént, mellyeket némelly közönséges levelek kihirdettek, oda egy Kurir érkezett a' szározon; keleti Indiából Bombayból, ki az ott lévő Anglus fő vezértől Hastings Marquistól olly tudósítást viszen Londonba Minister Lord Bathursthoz, hogy a' Mahratoknak nevezetesebb Fejedelmeik ellen való hadakozás ki van hirdetve 's az ellenségeskedések már néhány pontokon elkezdődtek.

Frantzia Ország.

A' Státus' ezen esztendőre való költségeinek 's jövedelemkütféjeinek megvizsgálására kirendeltetett biztosság' szószólója Roi, Mártzius' 21-dikén a' követek' kamarája elejébe terjesztette a' biz-

ság munkájának azon részét, melynek tárgyát a költségek teszik. Előadásának végefelé ekképpen beszéllett: — „Azonközben nagyon elijesztett bennünket költségeinknek szüntelen való nevedése. Mindenek megváltoztak körülöttünk, 's mi még is úgy teszünk, mint ha mindenek a régi állapotjokban volnának. Nemzetünknek magamegtagadása ezen szerentsétlen időkben, nagy és bámulásraméltó vala, melly a' nemzetnek a' maga Királyához viseltető szeretetében találta fel kútfejét: azonban, bár soha meg ne' változzék is ez a' szeretet, tsakugyan kimerítettve vagynak már ennek minden segedelem kútfejei, és mi el nem titkolhatjuk előttetek azt a' rettenetes igazságot, hogy: *ha azok a' rendkívülvaló terhek, mellyek a' nemzetet feküsznek, ezen esztendőnek lefolyta alatt véget nem érnek, néktek a' jövő 1819-dik esztendőre Budgetet (költségi 's jövedelmi laistromot) tsinálni lehetetlen lesz.*“ — Sok tagok feliratták magokat, a' kik ezen tárgy eránt, részszerént pártfogólag, részszerént ellenzőleg, beszélteni szándékoznak.

Párisban, az Ode'on szép theatromán, Mártzius' 20-dikán 4-gyedfél órakor, mindjárt a' próba után tűz támadott, 's kevés minutumok alatt az egész házat elborította, a' melly eszszerént 19 esztendőktől fogva most másodikszor égett hamuvá. Az embereknek, kik benne voltak, alig volt annyi idejek, hogy kiszaladhassanak. A' theatrom' számtartója, egy 70 esztendős ember, fenn egy lozsiában lévén, 's el találván alunni, lajtorja' segedelmével mentették meg az odaégéstől. Egy fertály óra alatt már beszakadt volt a' fedél. Minden tzifraságok, öltözetek, 's az épületben lakó familiáknak minden házi bútorjaik hamuvá égtek.

A' F u e l d e s gyilkosainak állapotja, Albyban, mennél tovább haladnak a' vizsgálódó birák' a' vallatásban, annál inkább terheseedik. Rh o d e z b e n ismét

elfogtak 's fogságra Albyba vittek három személyt, kiknek neveik ezek: Notárius Yence a' Bastide sógora egy ötsével, 's ennek még egy unokaötsé Bessiere-Bayak ez is Notárius. — Ezeknek elfogattatására is a' foglyoknak újabb vallástételeik adtak okot, mint ezt egyebeken kívül Madám Mansonna k itt következő levele is, mellyet ő a' Tarni departament' Préfektusához, Destourmelhez, a' hova Alby tartozik, akkor irt, mikor már az előrevaló vallástételeket rendbeszedő birónak elejébe akarták állítani. Levelének foglalata ez:

„Préfektus Ur! (ezeket Febr. 24-dikén írja) Az Ur' jóságának nagysága engem' nagyon adóssá teszen; hibámat minden napok terhesítik, és én nem látom alkalmatosnak lenni magamat annak jóvátételére. Az ur' departamentjébe beérkezvén, azonnal érzettem az ur' jóakarátjának munkáit, és ha késedelmeztem az éngem' általjáró érzékenységet kifejezni, tsak az a' rendkívül való bizonytalankodás ellenzhetette kötelességemnek teljesítését, melybe állapotom taszitott vala; ma megszabadítom tölle magamat, 's nagy lelküséggel való engedelmet kérek. Az én magamviselete igen ritka; én egy nagy tekintetű Magistratualis személynek türedelmességével visszaéltem, 's éngemet Destourmel Uron kívül mások mindenek vesztembe hagytak volna. *Én az igazságot elárultam!* Ez a' hibás lépés kárhóztatást érdemel; de valyon megbotsáthatatlan é? Nem lehetek é olly szerentsés, hogy elfelejtethessem? Van még egy más hibás lépésem is, melyről elfelejtkezni lehetetlen lesz, tudniillik: Hogy a' gyalázatnak helyén jelen voltam, a' nélkül, hogy valaha az én odamenetelre való indító okom helybehagyattassék. Én sokat szenvedtem és szenvedek még most is; és ennek a' legalább látszóképpen gyalázatos tselekedetnek rettenetes megval-

lása kénszerit engem', hogy minden be-
tsületes aszszonyemberek sőt azon férfiak
előtt is elpiruljak, kik leghajlandóbbak
arra, hogy nemem' gyengeségeit
megbottsásák; 's nem érdemel-é az én
erről való vallástételem legkissebb bottsá-
natot? Az előítélet, a' melly kivált Fran-
tziaországban igen hatalmas, engem' gya-
lázatra fog kárhozthatni. Ezen gondolat
gyötör engem'; nékem tehát a' magam
gyalázatjának egy valódi bizonyosságát kel-
lene a' közönség előtt mutatnom! Hijába
hivom lelkeesmeretének bizonyágtételét
segedelmemre; ez engem' ki nem elégít,
meg nem vigasztalhatom magamat azért,
hogy magamat a' megvettetésnek, egész
Europa' megvetésének, kitettem! Engem
nagyraüzéssel, 's fejességgel vádol-
tak; sokféle magyarázókra talált magam-
viselete, pedig ez olly együgyü és ter-
mészeti! Altal nem lálhatom, miért ta-
lálnak engem' illy kivilágosítottodhatatlan-
nak." — Azt mondják, hogy ezen levél-
nek elküldése után megvallotta Madam
Manson, vagy mint most nevezik Fran-
tziaországban, Madám Mensonge (Ha-
zugság aszszonyom), hogy a' Bancal
házában lévén (kétségkívül valami titkos
kamarátskában) olyan zúgást hallott, mint
ha sok emberek tusakodtak volna egy-
gyütt, 's közölök valamelyik kiáltozott
's nyögött volna. Azt is mondják hogy
megvallotta volna Mansonné, hogy
az a' Notarius Bessiere-Vaynak, ki-
nek elfogattatásáról feljebb emlékezünk,
lett volna az, a' ki őtet megeskette a'
Bancal házában, hogy halgatni fog.

Roma és Nápoly.

Itt következik az a' Concordata,
mellyet ezen két Udvarok egymás között
kötöttek: —

„Hetedik Pius Pápa ö Szentsége 's I-
sö Ferdinandus két Siciliák Kirá-
lya ö F.sége között való Egygyezés.
A' Szent Háromságnak Nevében.

„Ö Szentsége Hetedik Pius Pápa és
ö Felsége Ferdinandus a' két Siciliák'
Királya, egyenlő kívánságtól lelkesített-
vén arra, hogy azon rendetlenségeken,
mellyek ezen országban a' papi dolgokba
betsusztak, segíthessenek, egygyetértő-
leg meghatározták, hogy ezen tárgyra
nézve új Egygyességre lépjenek. E' vég-
re Pápa ö Szentsége Kardinalis *Consalvi*
Ercole ö Eminentziáját, a' Martíroknál
neveztető Sz. Mária' Diakonusát, a' ma-
ga Titoknokját, I. sö Ferdinandus két
Siciliák' Királya ö Felsége pedig Don
Luigi de Medici ö Exc-ját, a' Sz.
Januarius' Rend Ritterét, a' K. Szent Fer-
dinandus az Érdem, a' Sz. György, és
Szent István Magyar K. Rendek' nagy
keresztesét, a' maga Tanácsosát, Státus-
titoknokját, 's Finantziai Ministerét —
nevezték ki a' magok tellyes hatalmü Biz-
tosaikká; kik is meghatalmazó irásaikat
egymástól által tserélven, a' következő
tziக்கෙლებen egygyeztek-meg: —

I) Tzik. A' Romai Apostoli Catholi-
ca Religio, tsak egyedül való Religio a'
két Siciliák' országában, és ez ott, min-
den juraival 's elsősegeivel, mellyek őtet
az Isten' rendelése szerint 's az Egyházi
törvényekkel megegygyezőleg illetik, fenn-
tartatik.

II) Tzik. Ezen előrebo'sátott tzi-
kellyel megegygyezőleg, a' Királyi Uni-
versitásokban, Collegiumokban, közön-
séges és magános Oskolákban, a' Catho-
lica Religio tudományai szerint kell a'
tanulásnak folyni.

III) Minekutánna az 1741-dik esz-
tendőbeli egygyezés szerint az igen apró
Püspökségek öszszetsatoltatásának, a' mel-
lyeknek Püspökjeik megkivántató illendő-
séggel fenn nem állhatnának, szükséges
vólta megesmertetett; 's minthogy ezen
akkor munkába nem vétetett öszszetsa-
toltatás mostan, ezen és más Püspöki
megyéknek is a' magok jövedelmeikben
szenyedett fogyatkozás miatt, még szük-

ségesebbé lett: ehhez képest a' keskeny tengeren innen lévő tartományokban, a' Püspöki megyéknek, illendő módok szerint 's az illető birtokosoknak előmeg- egygyezésekkel való új meghatároztatása, munkába vétettetik. Ezen határoknak ki- szabattatásában a' hívőknek hasznára 's kiváltképpen a' lelki jóra leszen tekintet. Azon Püspöki megyék között, mellyek vagy jövedelmeiknek elégtelensége vagy a' helységek' tsekélyisége vagy pedig egyéb bevehető okokra nézve meg nem tartat- hatnak, az öszszetsatolódásban a' legré- gibbeknek 's legnevezetesebbeknek neve- ik tartatnak-meg. A' keskeny tengeren túl lévő tartományokban minden Érseki és Püspöki megyék, mellyek ott most fennállanak, fenntartatnak, 's a' hívők' lelki jóvának előmozdittatására, még sza- porittatni fognak. Néhány Apáturságok- nak kerületeik, mellyek semmi Egyházi megyéhez köttelve nintsenek (nullius dioe- cesis), részint az ő kitsiny kiterjedések, részint jövedelmeiknek elégtelensége, ré- szint szenvedett kárvallásaik miatt, előre való megfontolás után azon püspöki me- gyékkel tsatoltatnak öszsze, a' mellyeknek új kerületeikben találtatni fognak. Azon Consistorialis Apáturságok, mellyeknek esztendőnként való jövedelmek az ötszáz Ducatikat (1 fl. 37 kr.) felyül haladják, ezen öszszetsatoltatás alól kivétettetnek. Egyéb olyan Consttorialis Apáturságoknak va- gyonaik, mellyeknek jövedelme a' fel- jebb mondott summára nem telik, (a' Patronatusi jussal bírókat kivévén), vagy más papi Apátursághoz tsatoltatnak, hogy jövedelmek egygyütt a' mondott summá- ra (ötszáz Ducatokra) teljen, vagy pedig Káptalanok s Plebaniák dotátzióinak ne- veltetésére fordittatnak. Mindazonáltal ezen rendelés nem illeti a' katona Ren- deknek Commanderiájikat — (A' többi következik).

* * *

Végezte a' pólushoz való nevezetes

útozás' leírásának, melly a' 24-dik számú M. Kurir toldalékjában fél- bemaradt: —

Ezen jég darabok (t. i. mellyekről iránk, hogy a' hajósok az északi 40-dik gradusig a' tenger' habjai között hóm- pöjgeni szemlélték) részint szörnyű nagy- ságú térség, részint magas hegyformak- ban hanyattattak ide 's tova a' világ' ten- gerén. Egy Bostonból jövő hajó három napokig evezett egy ilyen jégtérség kö- rül. Az *Unitas fratrum* nevű hajót, a' Labrador tengeren, a' melly külöm- ben szabad szokott a' jégtől lenni, tizen- egy napig tartották körülvéve a' jéghe- gyek, a' mellyekből kőszikla darabok, fák, és mindenféle földmassák látszottak- ki, mellyeket gyanithatóképpen akkor ra- gadtak-el magokkal egygyütt, mikor Grön- landiától vagy valamely más szigettől, mellyel öszvefagyva voltak, elszakadtak. A' Halifaksból Anglia felé evező postaha- jó olly magas ilyen tengerenhányodó jéghegy mellett evezett-el, a' melly közel 200 lábnyomnyira nyult-ki a' tengerből, 's fél Német mértföldet tett a' kerülete. 'S melly nagy mélysegre lesüllyedve len- ni kellett ennek a' tenger' vizébe! Mint- hogy tehát ez a' sok jég egész annyira le- jött az északi polustól a' nagy tengerre, mint a' mennyire London esik ugyan azon polustól: nem lehetséges vagy nem gondoltatható-é tehát, hogy ezen jégnek a' mi szomszédságunkban lett megjelené- se tette utóbbi három nyárainkat illy hidegekké, annyival is inkább hogy ezen idő alatt a' szelek többnyire majd örökké napnyugottrol fúttak felénk? Az 1815 esztendőtol fogva 1817-tig az északi-fény is majd éppenséggel nem látszott nállunk. Ha már a' Franklin' tartása szerint az északi-fény, onnét származik, hogy az északi polusnál a' jég meggyengülvén, 's az elektrika matériát a' földre be nem bocsátván az ott megsokasodik: így kön- nyű leszen ezen északi-fénynek három

esztendőktől fogva való nem látszását onnét megmagyarázni, hogy a' polushoz közel lévő jégmassza eloszolván az elektrika matéria a' földre útat találhatott magának. 'S végezetre ha a' mágneses tönek a' polustól való eltávozása az elektricitással összeköttetésben van, így az, hogy az elektrika matéria, mint mondánk, egy időskétől fogva más útra tapott, magyarázatul szolgálhat arra is, miért hogy a' mágneses tö ugyan ezen időtől fogva a' maga addig tartott elhajlásának útjától napnyúgotra visszatért. —

Mind ezek, 's ezeken kívül még a' polusi földnek 's azon tengereknek, melyeknél fogva a' jeges tenger az úgy nevezett világ' tengerével összsatsatolódva van, közelébről való megvizsgáltatása, lesznek ezen mostani tengeri nevezetes útozásnak fontos tárgyai. Már Cook úgy vélekedett, hogy a' Behring-útjában (az északi Amerikai nyugoti, és Asiai keleti, még eddig legészakibb esmérates partok között lévő szoros tengerben) találtató jég, melly ötet a' tovább való evezésben meggátolta, nem megmozdúlhatatlan, 's megtörténhetik, hogy valamelyik következő nyáron az ott való által-evezés lehetséges fog lenni. Ő azonközben hamarabb meghalt, hogy sem ezen próbát maga megtehetette volna; 's ámbár azolta több nevezetes Anglus tengeri tiszteknek, millyenek voltak Middleton, Pickersgill, Young, és Duncau, próbatételeik füstbe mentek, úgy hogy ezen tárgyról most se' tudhatunk nagyon sokkal többet, mint 200 esztendőknél előtte tudtunk: tsakugyan reménlhetjük, hogy az északi égálynak mostani változásával, ez az új és igen nagy készülétű expeditzió nem fog talám minden haszon nélkül tettetni. Már jó ideje hogy meghatározta és kihirdettette a' parlamentum, hogy az, ki a' pólust meghaladja, 20,000 font Sterlinget (valami 200,000 pengő forintot) kap jutalomúl: de még eddig senki

sem jelentette magát ezen szép summáért, ha tsak az ifjú Kotzebue a' múlt nyáron meg nem fejtette ezen nagy problémát, ki is Sibiriának napkeleti partjáról (Kamschatka felől) Rurik nevű Orosz hajóval 1816-ban útnak indulván, akkor nyáron a' Behring útjának vagy tsatornájának Asiai és Amerikai partjait megvizsgálta, 's onnét az Aleuti szigetek között útját telelni Kalifornia felé vette, olly czélzással, hogy 1817-ben a' nyárnak elkövetkezésével a' Cook útjának folytatására az előbbeni esztendőben megvizgált partok közzé ismét ki-evezzen.

A' készülétek, mellyeket az Anglus Országlószék a' mostani expeditzióhoz tétett, nagyok. Négykereskedő hajót vásárlottak-meg, mellyeknek neveik Isabella, Alexander, Dorothea, és Trent. A' főbb hajók Alexander és Trent. Ezek Brigg nevű hajók. Alexander mellé Isabella, Trent mellé Dorothea rendeltettek, mint segédek és kísérek. A' hajók kettős gerendázattal vannak kibéllelve, 's vassal a' jég darabok 's jéghegyek ellen minden módon megerössítve, mert méltó megjegyezni, hogy ezen északi tengeren a' jégdarabok olly irtóztató erővel ütköznek 's dörzsölődnek össze egymással, hogy ha valami darab fa közikbe akad, meggyúl. Alexandernek Kapitány Rosz, a' segédjének Hadnagy Parry, Trentnek Kapitány Bachan, Dorotheának Had. Franklin a' vezére. A' két első a' Dávid útján, a' más kettő pedig egyenes úton, fognak mind ketten a' Behring' útja felé által nyomulni. A' nevezett Kapitányok és Hadnagyok mind nagy tapasztalású tengeri tisztek. Mind a' két osztálynál találtatik egyegy fiatal Al-Hadnagy, mind ketten híres mívmestereknek gyermekeik 's magok is jó rajzolók; a' neveik Hopner és Beechy. Vannak továbbá mind a' négy hajón kétkét megvizgált tengeri Kadétok, Kézorvosok, 's egyegy Szára-

tartó. Minden hajónak van egy fő Tsónakossa, egy Altsónakossa, mint út-keresők. Ezek is minnyájan a' tzehalfo-gásnál tanult nagy tapasztalású emberek. Minnyájok önnként vállalkozva szánták el magokat ezen útra. Minnyájok kettős zsoldot kapnak. Szél, rossz idő, betegség 's minden egyéb viszontagságok ellen, minden emberi erőből kitelhető segedelemmel felkészített mindenik hajó. Meg vannak rakva friss eledellel, jó borral, jó pálinkával, orvossággal, meleg ruhákkal, Mathematikai és Physikai szerszámokkal, 's a' többi, minthogy olly útásítás van elejükbe adattatva, hogy ha szintén a' fő tzeált el nem érnék is, az az, ha a' Behring' utján nem jöhetnének is vissza, egyéb minden megeshető vizsgálásokat tegyenek-meg, úgy mint: A' tenger' mélységét 's levegő' melegsége' 's hidegsége' gradusait, a' tengervizének sóságát 's nehézségét, a' tenger' folyása-it, a' levegő' elektricitását, a' mágneses tőnek a' pólushoz közlelőbb fekvő vidékeken való elhajlását, méregessék-meg 's jegyezgessék fel. Az útozó Urak a' pólusnál, a' kiterjedő erősségben addig látott tüneményektől egészen különbözöket fognak szemlélni, t. i. ha oda eljuthatnak. Minthogy a' napot szüntelen látni fogják, tehát úgy fog tettzeni, mint ha az megmozdulás nélkül egy ponton állana; tsillagot egygyet se' látnak; hajózási számvetéseiknek tsak a' tsillagnézői óra leszen az igazgatója; a' mágneses tő vagy minden régula nélkül fog le 's fel ingani, vagy pedig a' még eddig egészen esmeretlen mágnesi pólus felé igazítja magát, 's abban a' szempillantásban, melyben a' hajósok a' pólus' pontját meghaladják, egyszeriben mindenek, a' mik addig hozzájuk képpeszt északra estek, délre esnek; a' mit addig nyugotnak láttak azt már most keletnek, a' mit dél-lineának azt északinak fogják nevezni vagy látni, egy szóval, nékiek az egész kiterjeszkedő erősség megváltozik." (*)

* * *

(*) Ezen előadásnak kezdetén (a' 24-dik számú M. Kurirban) a' vala, hogy nem tudhatni mi okozta, hogy a' Grönlandiának keleti partja mellett halomra gyült jégvidék, az 1815. esztendőből fogva darabokra hasadozott, 's a' többi. — Erre Ditmar Berlini híres Profeszor ilyen magyarázatot adott ki a' közönséges újságlevelekben: —

Annak a' nevezetes természeti tüneménynek, úgy mond, hogy az északi pólusfelé talaitató jégvidékek öszszeszakadozni 's eloszlani kezdettek, én, egyéb physikai okokat elhalgatván, Németországban a' gabonára és szőlőre nézve, előre kedvező következesét jövendőlttem vala tavalyra; 's meg se tsalattattam. Most már azt kell megmondanunk, *hogyan ez az északi pólusi nagy jégbomlás mi okból történhetett?* —

„A' természet igen nagy czéloknak elérésében sokszor igen tsekély 's kitsinyeknek látszó eszközökkel szokott élni. Itt is úgy tett. Egynéhány ezer □ mértföldnyi kiterjedésű 's meglehetősen magaságú jégmassának ugyan, valamelly rettenetes megrázódás 's tsattogás nélkül a' pólusnál megtörténni nem lehetett: 's hihető, hogy ez által a' természetnek vizsgálóji, ennek a' tüneménynek származására nézve, tsudálatos feltételekre indítottak. Azonközben tsakugyan nem okozták ezt, sem a' hődban történt ágyuzások, sem levegői kövek, sem a' föld' gyomrában lenni gondóltató közép ponti tűz, sem valamelly megmérhetetlen matériának vagy valamelly kiterjedő erővel bíró elektrikus folyó testnek kifejtődése, sem végezetre a' mágnesi erő. Telyes-séggel nem — hanem a' mi tiszteletreméltó nagy jóltévőnk, a' soha meg nem avuló 's el nem kopó nap, a' melyben nem régen egy Német országi közönséges levélben, a' boldogúlt kegyes lelkeknek lakóhelye lenni mondatott, a' fő oka ennek az északi jég' öszszeszakadozásának

is. A' természet itt is kétségkívül olyan törvényeket követ a' maga munkálkodásaiban, mint a' Helvétziai 's Tyrolisi jéghegyeken, hol a' nagy jégmassák, mint az útasok előadják, rettentő ropogással 's föld rengéssel szoktak leroskadni, melynek okát így magyarázhatjuk meg. Tudva van, hogy ezen jégvidékeknek déljobb részeiken sok gömbölyű formájú lyukakat lehet látni a' jégnek felső részén, a' melyek 6 és 7 hüvejk szélességük 's 4 lábnyom mélységük, 's vízzel vannak megtelve. —

„Ezen lyukakat a' napnak melege szokta tsinálni nyáron által, melyek, valameddig a' meleg idő tart, naponként mélyülnek; a' télnek eljövetelével pedig megfagynak, mint ezt Gróf Rumford is megjegyzette, midőn útazásai közben ezen jégvidékekre kifordult. Ez a' sok levegővel bővölködő jégvíz már most nagyobb üreget keresvén magának, éppen olly módon mint a' hidegben valamely edénybe szorított víz, olly nagy tsatogással széllyelszakittja a' jégnek felső részeit, hogy az oda közeltaláltató embereknek le kell ülni, hogy a' nagy rengés miatt lábaikról le ne essenek, a' mellyért ezen természeti tünetényt jégrengetésnek nevezik. —

A' nap, azon hat hónapok alatt, midőn az északi pólus táján le nem megyen, ott is hasonló munkát teszen; a' jég' felső részeit valamely mélységre felolvasztja, a' felolvadt víz a' jég daraboknak üregjeik között öszszegyül, magának itt is olyan lyukakat tsinál, mint a' Helvétziai 's déli Tyrolisi havasokon szokott, 's itt is hasonló következéseket von maga után, az az, mihelyest a' vízzel tele lévő lyukak befagynak, ezek egész jégvidékeket öszszehasogatnak, darabokra tördelnek. —

„Az Oroszbirodalomban hasonló módon rontják öszsze a' nagy gránit-ködarabokat; lyukakat fúrnak beléjük, olly

szélességre 's mélységre, mint a' nap' melege szokott a' jéghegyeken, vízzel megtöltik, a' melly mihelyest megfagy, a' legnagyobb granitdarabokat egyszerűben két 's több darabokra töri. —

Az északi pólusi jégnek egymásra lett halmazódása gondolhatóképpen sok fellegetes idők miatt történt, éppen úgy, mint a' Montblanc nevű hegy, az olly esztendőkből, mikor hideg nyárok vannak, nevededni szokott azért, hogy az ő jég és hó-tetejei olyankor el nem olvadhatnak, a' mellyért Helvétziának sok helyeiről szemlélni lehet őket; a' meleg nyárokon pedig megkissebbedni láttatnak, mert elolvadván nem látszanak. —

Igy az északi pólus felé egy hideg és homályos nyár, a' következett esztendőre más hasonló hideg nyarat szült, 's ennek oltalma alatt 400 esztendőktől fogva terjedvén a' jég, esztendőnként közelébb jött Európához és Asiához. Ennek következései a' hideg nedves idők 's az a' hibás vélekedés, hogy Európa mind inkább inkább közelítene az északi pólus felé. A' természet a' mondott időtől fogva a' sok vízlyukak 's ezeknek újabb befagyása által az északi pólusnál sok ezer darab jégmassákat öszszeszaggathatott, 's ezek miatt a' jégvidékeknek kemény állása meggyengülhetett; 's ha még az is idejárt, hogy a' melegebb tengervíz, a' jégnek alsó részeit, vagy pedig azt a' minn ezek addig feküdtek, lassanlassan elmosta, megkoptatta, 's vékonyabbá tette; így a' jégvidékeknek a' tengerfelől fekvő része, mellyet legalább is 4000 □ mértföldnyi kiterjedésűnek irnak lenni, a' maga nagy terhe által a' tengerbe lefelé nyomulván, a' nehézségnek addig fennállott egyformájuságát megzavarta, 's ekképpen a' mi ellenségünknek (a' sok jégnek) öszszakadását, 's innét a' mi hideg teleinket 's hives és nedves nyarainkat, okozta: —“

„Dittmar.

Hazai Dolgok és egyéb Toldalékok.

Magyar Ország.

A' Pesti Gymnasiumban az Áhitatos Oskolákbeli Szerzetnek gondviselése alatt végbe ment a' tanuló Ifjuságnak Husvétii Examene, 's az előmenetelekről nyomtatásban kiadatott elrendelés figyelmetességre méltó, minthogy ezen fő városban egyedül a' Gymnasiumban tanulóknak száma reá megyen 712-re, mellyből mind az Iskolának virágzása, mind a' Városra következő nagy haszon igen szembetünő. — Ezen alkalmatossággal méltó a' köz figyelmetességre az is, hogy ezen tudós és munkás Szerzet a' folyó esztendőre kiadatott laistromia szerént 355 tagokból áll, és, a' mit a' tudósoknak 's tanítóknak vigasztalására örömmel megjegyze- hetni, a' közelebb mult. 1817-dik esztendőben tsak 10 személy halt-meg közöttük, és pedig azok is, kettőn kívül, az 50 esztendőt meghalladták, öten 70 esztendőnél tovább éltek, egy pedig 80-dik esztendejét is betöltötte.

* * *

Postrehovszky Ferentz Generális úr 's a' Mária Theresia Katonai Rendjének Rittere, életének 85-dik esztendejében Mártz. 15-dikén meghalt.

* * *

Tudományos Hirdetés.

Új könyv: Állati Mágnesesség Mérő-serpenyője. Szerzé Kováts Mihály Orvos Dr. I. Serpenyő. Kísírtet. Az Állati Mágnesesség Álbáját az Egészségtudományak és Lélektudományak Törvényeiből kimagyarázni. Szerzé Eschenmayer C. A. Tübingi Tanító. Stutt-

gardban és Tübingben. 1816. Fordítá Kováts Mihály Orvos Doctor. II. Serpenyő: Állati Mágnesességről iratott Eschenmayer C. A. Munkájának megvizsgálata, és megezáfoltatása Kováts Mihály Orvos Doctor által. A' Munka készen leszen 12-dik Juniusig. Előrefizetésre botsáttatik. Az előrefizetés 1 fl. Conventziós pénzben, vagy annyit érő Scheinban. Bevétezik ezen előrefizetés Medárdusi Pesti vásárig, azután nem. Mert a' nyomtatandó Exemplárok száma az előrefizetéshez alkalmaztatik. A' ki tiz előrefizetöt szerez, egy Exemplárt ingyen kap. Nevezetesen kérem bizodalmasan, az előfizetésnek kezekhez vételére, és nekem legfeljebb a' Pesti Medardusi vásárra való beküldésére, a' következő úrakat: Pesten Eggenberger és Kis József könyváros úrakat. Bétsben Tek. Udvari Agens Szüts István Urat. Kassán Tek. Kalós Dániel, és Tiszt. Kováts Isván Ref. Predikátor Urakat. Debreczenben a' Ref. Collégiumban a' Senior Urat, és a' Városon ugyan Debreczenben Csátné könyváros Asszonyt. Váradon Tek. Éles Fiscalis Urat. Ungváron Orvos Doctor Sípos Urat. Miskócson Váradí Ger'son a' Ref. Gymn. Rector Urat. Patakon a' Ref. Colleg. Senior Urat. Pápán a' Ref. Collegn. Senior Urat. Bereg Vármegyében Beregszászi Professor Urat. Erdélyben: Kolosvárott Tek. Orvos Doctor és Professor Incze Urat. Számos. Ujvárott Tek. Orvos Doctor Fülep Mihály Urat. Désen Tek. Orv. Doct. Bod Elek Urat. Kováts Mihály Orv. Doctor Pesten.

Száz forint huszas pénzért, adtak Váltó szédalában: —
Mártz. 31-dikén 272¹/₃ — Apr. 1. napján 271 — 2-dikán 271¹/₆ — forintot.
A Marhahúsnak fontja Bétsben, Aprilisre, 25 krajtzarra határozatott.